

ใบความรู้ เรื่องกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน

ความเป็นมา

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ประทานความเป็นมาของกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวานไว้ว่า รัชกาลที่ ๒ คงได้พระราชทานพระราชนิพนธ์ขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ ทรงชมฝีพระหัตถ์สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี แต่ครั้งยังทรงเป็นสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าหญิงบุญรอด ด้วยทรงมีความสามารถเป็นเลิศในการปรุงเครื่องเสวย ส่วนจุดประสงค์ในการพระราชนิพนธ์ก็เพื่อใช้เป็นบทเห่ รื้อเสด็จประพาสส่วนพระองค์

ประวัติผู้แต่ง

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๒ ในพระบรมราชวงศ์จักรี มีพระนามเดิมว่า จิม ทรงพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๑๐ ที่ตำบลอัมพวา อำเภอมัทพวา เมืองสมุทรสงคราม เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชและสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติใน พ.ศ. ๒๓๕๒ ทรงดำรงสิริราชสมบัติอยู่ ๑๖ ปี และเสด็จ สวรรคต พ.ศ. ๒๓๖๗ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถหลายด้าน เป็นทั้งนักรบ นักปกครอง นักบริหาร ศิลปิน กวี ช่าง ได้ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองทั้งด้านการปกครอง และการศาสนา ทรงรักษาสัมพันธไมตรีกับบรรดาประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยการแต่งราชทูตไปเจริญพระราชไมตรีกับจีน และผูกมิตรกับประเทศตะวันตกทั้งอังกฤษและโปรตุเกสในด้านศาสนาโปรดให้จัดพระสมณทูต ไปประเทศลังกา โปรดให้สังคายนาบทสวดมนต์ รวบรวมนักปราชญ์ราชบัณฑิตให้แต่งมหาชาติคำหลวง ซึ่งสูญหายไป ๖ กัณฑ์ คือ หิมพานต์ ทานกัณฑ์ จุลพน มัทรี สักกบรรพ และฉกษัตริย์ ให้ครบบริบูรณ์ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ ได้ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์วัดหลายแห่ง โดยเฉพาะวัดอรุณราชวรารามถือว่าเป็นวัดประจำรัชกาล โปรดให้สร้างพระอุโบสถและพระวิหารขึ้นใหม่ นอกจากนี้ยังทรงฟื้นฟูประเพณีวิสาขบูชา ให้เป็นพิธีหลวง ในด้านศิลปวัฒนธรรมนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงทำนุบำรุงศิลปะทุกประเภทให้เจริญรุ่งเรือง ทั้งวรรณคดี นาฏศิลป์ และศิลปกรรม เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม พระองค์ทรง เป็นกวีที่มีพระราชนิพนธ์หลายเรื่องหลายแนว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครในเรื่องอิเหนา รามเกียรติ์ บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง ไชยเชษฐา ไกรทอง มณีพิชัย และคำวี กาพย์เห่เรือ บทพากย์รามเกียรติ์ตอนต่าง ๆ มี นางลอย เอรಾವัน เป็นต้น บทพระราชนิพนธ์บทละครรำนั้นทรงพิถีพิถันให้บทละครสอดคล้องกับทำรำนานาฏศิลป์ในรัชสมัยนี้จึงได้ชื่อว่าเจริญสูงสุดเป็นแบบอย่างของสมัยต่อมา ทรงพระราชนิพนธ์บทเพลงที่ไพเราะคือเพลงพระสุบิน หรือเพลงบุหลันลอยเลื่อน นอกจากนี้ยังมีพระหัตถ์ใน

งานช่างแกะสลักดังปรากฏที่บ้านประตู่แกะสลักวัดสุทัศน์เทพวราราม ในอภิลักขิตสมัยครบ ๒๐๐ ปี แห่งพระบรมราชสมภพ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ องค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (องค์การยูเนสโก) ได้ยกย่องพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยให้ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลก และเนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเป็นศิลปินหลายแขนง ทางราชการจึงประกาศให้วันพระบรมสมภพ คือ ๒๔ กุมภาพันธ์ของทุกปี เป็นวัน “ศิลปินแห่งชาติ”

วัตถุประสงค์ในการแต่ง

๑. เพื่อทรงชมฝีพระหัตถ์สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี
๒. เพื่อใช้เป็นบทเห่เรือเสด็จประพาสส่วนพระองค์

ลักษณะคำประพันธ์

กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวานนี้แต่งตามแบบกาพย์เห่หรือกาพย์เห่เรือ คือแต่งเป็นโคลงผสมกาพย์ โดยมีโคลงสี่สุภาพ ๑ บท เป็นบทนำหรือขึ้นต้น แล้วแต่งเป็นกาพย์ยานี ๑๑ ไม่จำกัดจำนวน ขยายความต่อจาก โคลงบทนั้น โดยมากเนื้อความในกาพย์ยานีบทแรกจะเลียนความ โคลงสี่สุภาพตอนต้น

บทประพันธ์ในลักษณะนี้ หากพรรณนาความรู้เกี่ยวกับเรือหรือการเดินทางทางเรือ เรียกว่ากาพย์เห่

เรือ แต่ถ้าพรรณนาเรื่องอื่น ๆ จะเป็นเรื่องใดก็ได้ เช่น ชมนก ชมหนังสือ หรือชมเครื่องคาวหวาน ดังที่อ่านนี้ เรียกว่า กาพย์เห่

เนื้อเรื่อง

กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน กล่าวถึงลักษณะเด่นของอาหารไทยโบราณชนิดต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงความ ประณีตในวัฒนธรรมด้านอาหารของคนไทย โดยพระราชนิพนธ์เชื่อมโยงอาหารกับนางผู้เป็นที่รักอย่างกลมกลืนแยบคาย ผู้อ่านจึงได้ความรู้ด้านเรื่องอาหารพร้อมกับความเพลิดเพลินจากบทประพันธ์

สาระสำคัญของเรื่อง

กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวานพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ เป็นวรรณคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณี มี เนื้อความพรรณนาอาหารคาวหวาน และผลไม้ต่าง ๆ

๑. เครื่องคาวที่ปรากฏในคำประพันธ์ คือ มัสมั่น ยำใหญ่ ดับเหล็กกลว หมูแนม ก้อยกุ้ง แกงเทโพ

น้ำยา แกงอ่อม ข้าวหุงปรุ่งอย่างเทศ แกงคังส้มใส่ระกำ พล่าเนื้อ ลำเตียง หมู่ม รั้งนก ไตปลา แสร้งว่า

๒. กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวานมีลักษณะเป็นนิราศ กล่าวคือมีการคร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก

๓. ภาพยนตร์เรื่องเครื่องควหาวน เป็นบทประพันธ์ที่นักวรรณคดีนิยมกันว่าเป็นวรรณคดีบริสุทธิ์

คือเพ่งเล็งความงดงามไพเราะยิ่งกว่าอย่างอื่น

คุณค่าของเรื่อง

คุณค่าของวรรณคดีเรื่องนี้ อยู่ที่ความไพเราะ และความคมคายของบทเปรียบเทียบในการพรรณนา
ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ รูปลักษณ์ กลิ่น สี ของอาหารได้อย่างชัดเจน อาหารที่ปรากฏในเรื่องภาพยนตร์
เรื่องเครื่องควหาวนสามารถเล่าเรื่องราวได้มากมาย ทั้งวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และสภาพบ้านเมืองทำให้
ภูมิใจในเอกลักษณ์ของอาหารไทยที่มีความงดงามวิจิตร ละเอียดย่อย และพิถีพิถันในทุกขั้นตอนการทำ
เป็นแบบอย่างที่ดีที่ผู้หุงไทยในปัจจุบันควรยึดถือ และตระหนักถึงความสำคัญของเสน่ห์ปลายจวัก

สรุปและเรียบเรียงจาก <https://dltv.ac.th/utlils/files/download/75508>

โดย นางสาวนันทน์ภัท นูระสิงห์